

ram a kutatók nagy részének fantáziáját megmozgatja, hiba erről nem szólni. Bő *irodalomjegyzék* zárja le a könyvet.

Vitathatatlan, hogy a négy szerző sokat markol. Ennek következménye az, hogy 16 sor jut annak a kérdésnek a megválaszolására, hogy mi a szerepe a matematikának a világ megismerésében, és közel ugyanannyi – két különböző helyen –, hogy milyen problémákat jelent az e-levelezésben és a szövegszerkesztés során a magyar ékezetkezelés. Mégis állíthatjuk, hogy nem keveset „fognak”.

Tanulni lehet a könyvből, és közben jókat derülni. A TMT olvasóinak, tehát a könyvtáros szakmának csak ajánlani tudjuk, vegyék fel gyarapítási terükbe, ne csak a Java-programozási könyveknek legyen sikerük. Sőt az sem lenne baj, ha a könyvtárosok maguk is olvasnák, hátha kedvet kapna néhányuk a kutatómunkához. Csak örülni tudunk, hogy az egyik szerző, egyben a kötet szerkesztője szakmabeli, ismert és tanult kollégánk, *Koltay Tibor*.

Horváth Péter

A globalizáció prognózisai, és az információ térhódítási trendjei

A világ globalizációs fejleményei láttán, illetve ezek társadalmi-gazdasági zavarokat előidéző problematikájának következményeként „jöttek divatba” a prognózisok. A színre lépő prognosztákat kezdetben a tudósok és a science fiction készítői között helyet foglaló „csodabogaraknak” tartották, s csak jóval később kezdték „emberszámba venni” őket.

A *prognóziskészítés* olcsó időszakában, tehát 1960 és 1973 között sokféle problémával foglalkozó, általában távlati és optimista prognózisok születtek. A második időszak (1973–1985) túlnyomórészt egyetlen, legfeljebb egynéhány problémára koncentrált, gyakorta pesszimiztikus hangoltságban. Most (1985 óta) a prognóziskészítés harmadik időszakában tartunk. Rá az egzaktásra való különös törekvés, a modellkészítés és a közepes időtávra (5–10 évre) történő összpontosítás a legjellemzőbb.

A leghíresebb prognózisokat a Római Klub, a Hudsonian Institute, a finn WFS, a bécsi HASA készítette, azután a japánok, a Brandt-bizottság révén a németek, és különféle szervezetek (OECD, Világbank, Nemzetközi Valutaalap), ENSZ stb.) is felcsaptak prognóziskészítőkné.

A prognózisok „jövendöléseinek” egy része nem teljesült. Így pl. ezek a dokumentumok nem „orrontották meg” az olajválságokat, a kommunizmus bukását, Németország egyesítését, az iszlám fundamentalizmust. Másik részük viszont annál inkább realizálódott, köztük a gazdasági súlypont globális áthelyeződése északnyugat központjából délkeletre, a dinamikus kelet-ázsiai és csendes-óceáni megarégió létrejötte, Európa nyugati részének integrációja, az innováció és a világméretű ökológia fokozott szerepköre.

A különféle prognosztikai művek gyakorta elmentésben (sőt: ellenségeskedésben) állnak egymással, ami – természetesen – nem baj, hanem

egyenesen kívánatos az intellektuális és a társadalompolitikai döntések előzetes végiggondolása, majd meghozása szempontjából.

Az információs szektor (napjainkban ide sorolják a tudomány, a kutatás és fejlesztés, a geológiai tevékenységek munkatársait, a tervező és kivitelező intézetekben, a tanácsadó szervezetekben, a propaganda- és dizájn-műhelyekben, a bankokban és takarékpénztárakban, a szoftverellátásban, a tájékoztató és közvetítő munkában, a számítógépesítésben, a távközlésben és postán, a statisztikában, a könyv- és folyóirat-kiadásban és terjesztésben, a levéltárakban, könyvtárakban és információs központokban, a televízióban és rádióban, a tömegközlelési eszközöknél és kiállításszervezőknél foglalkoztatottakat) dinamikus fejlődése következtében az imént említett különböző prognózisok eléggé egyértelműen ítélik meg az „információs jövődőt”, amelyben szó szerinti igazság lesz, hogy aki nem rendelkezik innovációval, az, mint a póru jár utazó a sivatagban, vagy szomjan, vagy éhen hal.

Az információs szektor térhódításáról kilenc fejlett ország (Finnország, Ausztria, Franciaország, Svédország, Japán, Németország, Nagy-Britannia, Kanada és USA) ékesszólóan tanúskodik. Keretében 1950-ben az alkalmazottak 21,7, 1960-ban 26,1, 1970-ben 30,6, 1980-ban 39,2, 1990-ben 49, 1995-ben pedig 52,8%-a helyezkedett el. (Jellemző, hogy Csehszlovákia lemaradása az 1995. évi nyugati adathoz képest 26,7, Szlovákiáé pedig 27,3% volt, ami mutatja a „békétábor” e téren is mutatkozó pozíciójának szánalmas voltát.)

Hogy a prognózisok pozitívan ítélik meg az információs szektornak, eme quartier szektorként emlegetett szférának a jövőjét, nem jelenti azt, hogy fejlődési trendjeit illetően egyforma nézeteket vallanak.

A különféle prognózisok forgatókönyvei szerint – összhangban a gazdaság átalakításával – az információs rendszerek akár négyféle úton-módon is fejlődhetnek:

1. A *polimediális* úton befutandó előrehaladás több, egymástól független információtároló eszközt és különböző médiákat vesz igénybe.
2. Az *elektronikus* út a széles körű számítógéphasználatot, interaktív programeszközök alkalmazását, és e programeszközöknek az emberi tapasztalatok szimulálására alkalmassá tételét preferálja.

3. A *digitális* út jellemzője: az összes információforrást csak digitalizált alakban kívánja igénybe venni.

4. A *virtuális* útnak még be kell várnia az ún. virtuális valóság eszközrendszerének kifejlődését. A szerző értelme: a prognózisokat hiba volna „készpénznek” venni, ámde lebecsülni sem szabad jelentőségüket.

/PROCHÁZKA, Boris: Informačné trendy a globálne prognózy. = Bulletin CVTI SR, 2. köt. 2. sz. 1998. p. 3–9.)

(Futala Tibor)

Könyvek a digitális világban*

Néhány, az amerikai könyvkiadókat jellemző adat: a tudományos kiadónál bevált gyakorlat, hogy a gyűjteményfejlesztő politika ismeretében rendszeresen megküldik a könyvtáraknak a témájukba vágó új könyveket, vagy a róluk szóló információt. Ezzel bizonyos mértékig mentesítik a könyvtárosokat a válogatástól. A módszer helyességét bizonyítja, hogy mindössze a könyvek 3%-át küldik vissza. Az utolsó tíz évben évente mintegy 50 ezer könyv jelenik meg, ebből a könyvtárak számára mintegy 42 ezret figyelnek (nem foglaloznak a szépirodalommal, a tudományos-fantasztikus irodalommal, szakácskönyvekkel stb.). Ezek közül kb. 36 ezer címet néznek át, kihagyva a különlenyomatokat, szövegkönyveket stb. A könyvtáraknak küldendő listákra végül is kb. 25 ezer cím kerül fel. Ez a szám is állandósult az utolsó évtizedben, azaz a tudományos kiadás az internet korában nem csökkent.

A digitális forradalom, az internet, az elektronikus archívum és a virtuális könyvtár megváltoztatta a kutatás, az írás, az információátadás és -tárolás módját, és azt, ahogy egyáltalán az információról gondolkodunk. Az interneten olyan sok az információ, hogy akár információs világegyetemnek is nevezhetjük. A minket körülvevő valós világ és az információs világegyetem között az a különbség, hogy ez utóbbit mi magunk teremtyük száguldó sebességgel, a nyomtatott anyagok digitalizálásával. Az interneten bármely témakörben bárki bármit közzétehet. Következésképpen a világon élő ötmilliárd ember potenciálisan ötmilliárd honlapot jelent, amelyek a teljes tudást, az összes gondolatot és véleményt tartalmazzák. Egy másik megközelítésből nézve az interneten való publikálás tulajdonképpen csak hiúsági kérdés, azaz egy mű közzététele a szerző által – alkalmi áron. Ugyanakkor az interneten megjelenő információk az emberi tudás óriási tárházát is alkotják, amelyet részben már a

világ könyvtáraiban feldolgoztak és katalogizáltak, elérhetővé téve bárhol bárki számára. És itt kezdődik a probléma.

Egy New Jersey-i kutatóintézet két munkatársa azt állítja, hogy egy adott kérdésre bármely keresőeszköz a dokumentumoknak csak az egyharmadát találja meg az interneten. Különböző keresőrendszerek használatával pedig más-más találati halmazt kapunk.

Az internetről az a vélemény alakult ki, hogy nagyon demokratikus, nagyon individuális, és nagyon amerikai. Olyan információkhoz juthatunk, amelyekkel hóbortos professzorok akarják irányítani a gondolkodásunkat, vagy politikusok akarják befolyásolni a szavazatunkat, vagy kellemetlen cégek akarnak kitorászni a zsebünkben. Ha így nézzük, a könyvek nem demokratikusak, nincs mindenkinek lehetősége arra, hogy szabadon publikálja eszméit. A könyveket szerkesztők és kiadók bírálják el, és kell, hogy kereskedelmi vagy tudományos, vagy mindkét értékük legyen. A társadalmi bírálat sajnálattal jegyzi meg, hogy a radikális vagy népszerűtlen ötletek nem kellő mértékben jelennek meg, míg mások szerint túl sok van az ostoba ötletekből és az úgynevezett népszerű témákból. A könyvkiadókat elsősorban a várható nyereség befolyásolja, és ez is nagyon amerikai. Hová tegyük akkor a tudományos könyveket ebben a rendkívüli elektronikus világban?

Mivel az elektronikus információs környezet olyan határtalan, és egyelőre meghatározatlan, a szerző a magyarázatot két technikai újításban látja: a *hipertextben* és a *teljes kiadási szabadságban*. A kiadási szabadságról már volt szó, de igazából itt is megjelenik az állam és egyes csoportok támadása bizonyos eszmékkel szemben, amilyen-

* A Crimea-konferencián (Ukrajna, Sudak, 1998. június) elhangzott előadás alapján.